

แนวทางการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัย ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าธง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

Guidelines for Flood Preparedness and Response of Tatong Sub-District Administrative Organization, Raman District, Yala Province

ฟาติฮะห์ ปือราเฮง¹, อัฟนาน วาแมติซา², วันฮารงค์ บินอิสริส³

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,
406622030@yru.ac.th

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,
406622034@yru.ac.th

³อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,
wanharong.b@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัย และ (2) ศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบล การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาข้อมูลเอกสารจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลยังประสบปัญหาและอุปสรรคในหลายด้าน ได้แก่ (1) การสื่อสารและการแจ้งเตือนภัยยังไม่ทั่วถึง (2) แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขาดการฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ (3) วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณมีข้อจำกัด (4) การมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การบริหารจัดการในช่วงเกิดเหตุขาดความคล่องตัวในบางประเด็น สำหรับแนวทางการพัฒนา ควรมีการจัดทำและพัฒนาแผนเตรียมความพร้อมให้มีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง รวมทั้งจัดให้มีการฝึกซ้อมแผนรับมืออุทกภัยอย่างสม่ำเสมอ พัฒนาระบบการแจ้งเตือนภัยให้มีความรวดเร็วและเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน และอาสาสมัคร พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารจัดการอุทกภัยมีประสิทธิภาพ ลดความสูญเสีย และสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน

คำหลัก: การเตรียมความพร้อม, อุทกภัย

Abstract

This research aimed to (1) study the problems and obstacles in the implementation of preparedness and response to flood disasters and (2) study the approaches to preparedness and response to flood disasters of the Subdistrict Administrative Organization. This research is a qualitative study that collected data through in-depth interviews and document study from 22 key informants. The data were analyzed using content analysis. The research results found that the preparedness and response to flood disasters of the Subdistrict Administrative Organization still encounter several problems and obstacles, including: (1) communication and warning systems that are not yet thoroughly accessible, (2) disaster prevention and mitigation plans lacking regular drills, (3) limitations in equipment and budget, and (4) the participation of the public that is not continuous. These issues affect management during disaster situations, resulting in a lack of flexibility in some aspects. For development guidelines, there should be the preparation and improvement of preparedness plans to make them clear and practically applicable. In addition, regular drills for flood disaster response plans should be organized, warning systems should be developed to be faster and accessible to all groups of people, and public participation should be promoted. Furthermore, cooperation networks should be established among government agencies, community leaders, and volunteers, along with continuous budget support, in order to make flood disaster management more effective, reduce losses, and create sustainable safety for people in the area

Keywords: disaster preparedness, disaster management

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ สัตว์ และพืช ตลอดจนมีบทบาทต่อความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ทรัพยากรป่าไม้ และแร่ธาตุต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การขยายตัวทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรม ส่งผลให้ความต้องการใช้น้ำเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อนยิ่งเพิ่มแรงกดดันต่อทรัพยากรน้ำทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ มีการคาดการณ์ว่าในอนาคตประชากรโลกจำนวนมากอาจเผชิญกับภาวะขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรง สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สำหรับประเทศไทย แม้จะมีทรัพยากรน้ำค่อนข้างอุดมสมบูรณ์เมื่อเทียบกับหลายประเทศ แต่กลับประสบปัญหาอุทกภัยเป็นประจำแทบทุกปี เนื่องจากลักษณะภูมิอากาศที่ได้รับอิทธิพลจากร่องมรสุมและพายุหมุนเขตร้อน โดยเฉพาะเหตุการณ์มหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงต่อชีวิต ทรัพย์สิน และระบบเศรษฐกิจของประเทศในวงกว้าง เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการบริหารจัดการน้ำทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่มภาคกลางที่เป็นทางผ่านของแม่น้ำสายสำคัญ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา (อสิฟ มะเซ็ง, พันธกานต์ ไช้ะรี, & ฮาพิส อารง. (2568)

นอกจากนี้ ปัญหาอุทกภัยมิได้เกิดจากปัจจัยทางธรรมชาติเพียงอย่างเดียว หากยังเกี่ยวข้องกับผลกระทบของมนุษย์ เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม การกีดขวางทางน้ำ การขยายตัวของชุมชนในพื้นที่เสี่ยง รวมถึงการขาดการบูรณาการด้านการวิจัยและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ แม้ภาครัฐจะมีการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาด้านการบริหารจัดการน้ำทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัด แต่ปัญหาอุทกภัยยังคงเกิดขึ้นซ้ำซากในหลายพื้นที่ ในพื้นที่ภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดยะลา หลายพื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มและตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำสายหลัก ส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมในช่วงฤดูฝนอย่างต่อเนื่อง เช่น พื้นที่ลุ่มน้ำปัตตานีที่มีสถิติการเกิดอุทกภัยซ้ำซากในรอบสิบปีที่ผ่านมา รวมถึงตำบลท่าธง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ซึ่งตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำสายบุรีและมีภูมิประเทศเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ ทำให้ประสบปัญหาน้ำเอ่อล้นตลิ่งและน้ำท่วมพื้นที่ชุมชนและเกษตรกรรมเป็นประจำเกือบทุกปี ส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ การคมนาคม และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะครัวเรือนที่อยู่ใกล้แม่น้ำ (พนิดา บัลลังก์การณ. (2566)

แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีมาตรการช่วยเหลือและบรรเทาผลกระทบในแต่ละปี แต่การแก้ไขปัญหายังคงเป็นลักษณะเฉพาะหน้า ขาดแนวทางการเตรียมความพร้อมเชิงระบบในระดับท้องถิ่น ดังนั้น การศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าธง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และศักยภาพในการบริหารจัดการอุทกภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางในการลดความเสี่ยง เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาระบบการจัดการอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในอนาคต (ศุภวิชญ์ มีศิริพันธุ์, & กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2564)

ดังนั้นคณะผู้จัดทำมุ่งศึกษาจากปัญหาและเหตุผลดังกล่าว เฉพาะเจาะจงถึงแนวทางการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าธง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์และศึกษาถึงผลปัญหา อุปสรรค และการเตรียมความพร้อมในการรับมือปัญหาอุทกภัยน้ำท่วม เพื่อจะได้ช่วยสร้างความเข้าใจต่อความสามารถในการเตรียมความพร้อมในการรับมือปัญหาอุทกภัยของชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องต่อปัญหาอุทกภัย รวมทั้งแนวทางที่จะช่วยลดความเสี่ยงหรือการป้องกันและบรรเทาภัยจากผลกระทบดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และผลกระทบจากอุทกภัยที่เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติในระดับท้องถิ่น
2. ทำให้ทราบแนวทางในการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อนำไปใช้พัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในชุมชน ในการร่วมกันป้องกันและรับมือปัญหาอุทกภัยในพื้นที่

กรอบแนวคิด

แนวคิด การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่อง แนวทางการเตรียมความพร้อมการรับมือปัญหาอุทกภัยขององค์การบริหารส่วน ตำบลท่าธง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดกรอบ แนวคิดการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรต้น และตัวแปรตามดังนี้

ตัวแปรต้น

การบริหารจัดการด้านการป้องกันและแก้ไข
ปัญหาอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบล

- 1.ปริมาณน้ำฝนและสภาพอากาศ
- 2.ลักษณะภูมิประเทศและสภาพพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม
- 3.การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมความพร้อมและรับมืออุทกภัย
- 4.บทบาทของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย

ตัวแปรตาม

ลดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของ
ประชาชน

1. การเตรียมความพร้อมในการป้องกันอุทกภัย
2. ประสิทธิภาพในการรับมือสถานการณ์น้ำท่วม
3. ความปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่
4. การฟื้นฟูและการช่วยเหลือหลังเกิดอุทกภัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ส่งหนังสือขอลงพื้นที่ไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลท่าธงเพื่อไปสัมภาษณ์นายกเพื่อเก็บข้อมูล
2. ผู้วิจัยได้ลงไปสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านที่ให้ข้อมูลสำคัญ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าธง อำเภอราษีไศล จังหวัดยะลา จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน หัวหน้าพยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าธง จำนวน 1 คน ผู้ประกอบการ จำนวน 5 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 2 คน ประชาชนหมู่ 1 จำนวน 2 คน ประชาชนหมู่ 2 จำนวน 2 คน ประชาชนหมู่ 5 จำนวน 2 คน อาสาสมัครกู้ภัย จำนวน 2 คน รองปลัด อบต จำนวน 1 คน เนื่องจากเป็นการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ ประสบการณ์ และมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเชิงลึก ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่มีความสำคัญต่อการศึกษาได้อย่างครบถ้วน ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจสภาพปัญหา อุปสรรค และแนวทางการดำเนินงานในการจัดการอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลได้อย่างชัดเจนและรอบด้าน
3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
4. ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกข้อมูลโดยใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูลและการบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อนำมาทำเป็นวิจัย
5. ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลหลังการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง
6. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดเรียงและเตรียมพร้อมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการรายงานข้อค้นพบตามลำดับขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย โดยยึดตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 2 ข้อ ได้แก่

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัย และ

2. เพื่อศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบล

ในส่วนของผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัยมีลักษณะเชิงโครงสร้างและเชิงบริหารจัดการควบคู่กัน กล่าวคือ ประการแรก ระบบระบายน้ำในบางพื้นที่ยังมีข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพ ทั้งจากขนาดท่อระบายน้ำที่ไม่สอดคล้องกับปริมาณน้ำฝนในช่วงฝนตกหนัก การอุดตันจากขยะ ดินโคลน รวมถึงการบำรุงรักษาที่ไม่ต่อเนื่องในบางช่วงเวลา ส่งผลให้น้ำระบายได้ช้าและเกิดน้ำท่วมขังในพื้นที่ลุ่มต่ำ โดยเฉพาะเมื่อมีฝนตกหนักติดต่อกันหลายวัน

ประการที่สอง ปริมาณน้ำฝนและสภาพอากาศที่มีความแปรปรวนมากขึ้นในระยะหลัง เป็นปัจจัยสำคัญที่เกินกว่าการควบคุมของหน่วยงานในพื้นที่ ฝนที่ตกหนักในระยะเวลาสั้นแต่มีปริมาณมากทำให้ระดับน้ำเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และในบางกรณีระบบระบายน้ำไม่สามารถรองรับได้ทัน ส่งผลให้ประชาชนต้องเผชิญกับสถานการณ์น้ำท่วมฉับพลัน โดยเฉพาะในเวลากลางคืนที่การเฝ้าระวังทำได้ยาก

ประการที่สาม ในด้านการวางแผนและการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แม้ว่าจะมีการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอย่างเป็นทางการ แต่ยังพบข้อจำกัดด้านงบประมาณ ความเพียงพอของเครื่องมือและอุปกรณ์บางประเภท รวมถึงความท้าทายด้านการสื่อสารข้อมูลข่าวสารให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก และผู้พิการ ซึ่งต้องการการดูแลเป็นพิเศษ

ประการที่สี่ ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มและอยู่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ทำให้บางหมู่บ้านประสบปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น การถมดินหรือการก่อสร้างในพื้นที่รับน้ำตามธรรมชาติ ยังส่งผลให้การไหลของน้ำเปลี่ยนแปลงและระบายได้ช้าลง ซึ่งเป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่ต้องอาศัยการวางแผนระยะยาวในการแก้ไข

สำหรับผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ซึ่งมุ่งศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า การดำเนินงานมีลักษณะเป็นการบริหารจัดการเชิงรุกและเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในระยะก่อนเกิดเหตุ มีการสำรวจจุดเสี่ยงน้ำท่วมอย่างสม่ำเสมอ การลอกท่อระบายน้ำและคูคลองก่อนเข้าสู่ฤดูฝน การจัดเตรียมเครื่องสูบน้ำ เรือท้องแบน และกำลังเจ้าหน้าที่ รวมถึงการประชุมวางแผนและซักซ้อมแผนเผชิญเหตุร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในระยะขณะเกิดเหตุ มีการจัดตั้งจุดประสานงาน แจ้งเตือนประชาชนผ่านผู้นำชุมชนและเครือข่ายอาสาสมัคร จัดกำลังเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ช่วยเหลือ และในกรณีที่จำเป็นมีการอพยพประชาชนไปยังพื้นที่ปลอดภัย การกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนและการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า ทำให้การปฏิบัติงานมีความรวดเร็วและเป็นระบบมากขึ้น

ในระยะหลังเกิดเหตุ มีการเร่งฟื้นฟูพื้นที่ ทั้งด้านการทำความสะอาดบ้านเรือน ถนน และพื้นที่สาธารณะ การจัดเก็บขยะและสิ่งปฏิกูล ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือด้านสิ่งของจำเป็นแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ความรวดเร็วในการฟื้นฟูช่วยให้ประชาชนสามารถกลับมาดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้ในระยะเวลาอันสั้น ลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสภาพจิตใจของคนในชุมชน

โดยภาพรวม ข้อค้นพบของการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ที่มีพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะการเน้นการวางแผนล่วงหน้าและการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านภูมิประเทศ ความแปรปรวนของสภาพอากาศ และข้อจำกัดด้านทรัพยากร ยังคงเป็นความท้าทายสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารจัดการอุทกภัยมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้นในอนาคต

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการเตรียมความพร้อมและการรับมือปัญหาอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมและการรับมืออุทกภัย รวมถึงศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการอุทกภัยในระดับท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการอุทกภัยสามารถจำแนกได้เป็น 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านประสิทธิภาพของระบบระบายน้ำและโครงสร้างพื้นฐาน ด้านปัจจัยทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการวางแผนและการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และด้านการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า ระบบระบายน้ำและโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ หากระบบระบายน้ำมีขนาดไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ขาดการบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง หรือมีสิ่งกีดขวางทางน้ำ เช่น ขยะ ตะกอนดิน หรือสิ่งปลูกสร้างที่กีดขวางทางน้ำ จะส่งผลให้การระบายน้ำเป็นไปอย่างล่าช้า และเพิ่มโอกาสในการเกิดน้ำท่วมขังในพื้นที่ชุมชน ดังนั้น การปรับปรุงและพัฒนาาระบบระบายน้ำ รวมถึงการดูแลรักษาโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัย

ในด้านปัจจัยทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ปริมาณน้ำฝนที่ตกหนักต่อเนื่องในช่วงฤดูมรสุม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดอุทกภัยในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ หรือเป็นพื้นที่รับน้ำตามธรรมชาติ ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมขังได้ง่าย นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เช่น การขยายตัวของชุมชนหรือการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ทางน้ำผ่าน อาจส่งผลให้พื้นที่รองรับน้ำตามธรรมชาติลดลง และทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมบ่อยครั้งมากยิ่งขึ้น

ในด้านการวางแผนและการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า การกำหนดนโยบายและมาตรการในการเตรียมความพร้อม การจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณอย่างเหมาะสม ตลอดจนการเตรียมความพร้อมของบุคลากรและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง มีส่วนสำคัญต่อความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์อุทกภัย หากมีการจัดทำแผนปฏิบัติการรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินที่ชัดเจน และมีการฝึกซ้อมหรือทบทวนแผนอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบ ลดความสับสนในการปฏิบัติงาน และสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ ถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอุทกภัยในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังสถานการณ์ การแจ้งเตือนภัย และการช่วยเหลือกันภายในชุมชน ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและทำให้การรับมือกับสถานการณ์อุทกภัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยนี้สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ประสิทธิภาพของระบบระบายน้ำ ประสิทธิภาพของระบบระบายน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการลดปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่ โดยขึ้นอยู่กับสภาพโครงสร้าง ความเหมาะสมของขนาดท่อ การบำรุงรักษา และการบริหารจัดการที่เป็นระบบหากระบบมีความพร้อมและได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้น้ำระบายได้รวดเร็วและลดความเสียหายต่อประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ปริมาณน้ำฝนและสภาพอากาศปริมาณน้ำฝนและความแปรปรวนของสภาพอากาศส่งผลโดยตรงต่อการเกิดอุทกภัย โดยเฉพาะในช่วงฤดูมรสุมที่มีฝนตกหนักต่อเนื่องหรือฝนตกในปริมาณมากภายในระยะเวลาสั้นๆซึ่งอาจทำให้ระบบระบายน้ำรองรับไม่ทันและเกิดน้ำท่วมขังในพื้นที่เสี่ยง

3. การวางแผนและการบริหารจัดการน้ำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการวางแผนและบริหารจัดการน้ำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัย โดยต้องอาศัยการเตรียมความพร้อมล่วงหน้าการจัดสรรทรัพยากรและการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและชุมชนเพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างเป็นระบบ

4. ลักษณะภูมิประเทศและสภาพพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม ลักษณะภูมิประเทศ เช่น พื้นที่ลุ่มต่ำ ใกล้แหล่งน้ำ หรือเป็นทางน้ำผ่าน เป็นปัจจัยที่เพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วม นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์ที่ดินและการขยายตัวของชุมชนอาจส่งผลให้พื้นที่รองรับน้ำลดลง ทำให้เกิดน้ำท่วมได้ง่ายขึ้น

จากการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดสาเหตุปัญหาอุทกภัย ที่ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว และเกิดขึ้นเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ก่อมีหลายรูปแบบ อีกสาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากสภาพตามธรรมชาติของแต่ละท้องที่และความวิปริตผันแปรของฝนที่ตกในฤดูต่าง ๆ ซึ่งเป็น

ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่อยู่เหนือการควบคุม สาเหตุของอุทกภัยดังกล่าวได้ว่าเป็นตัวการต้นเหตุที่ทำให้เกิดภัย และสร้างความเสียหายทั้งหลายมีทั้งสาเหตุที่เกิดจากธรรมชาติและเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันไป เช่น สาเหตุที่เกิดจากธรรมชาติ คือ พายุฝน น้ำทะเลหนุน เป็นต้น ส่วนสาเหตุที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การขยายเขตเมือง การก่อสร้างโครงสร้างขวางทางน้ำ การบริหารจัดการน้ำไม่ดี การก่อสร้างโครงสร้างขวางทางน้ำธรรมชาติ ทำให้มีผลกระทบต่อการระบายน้ำและก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาระบบระบายน้ำและโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งกำหนดแนวทางการบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่เสี่ยง
2. ใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าให้มีความรวดเร็ว ทัวถึง และเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุและผู้พิการ
3. สามารถนำไปส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และเครือข่ายอาสาสมัคร ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และรับมืออุทกภัย เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
4. ใช้เป็นแนวทางในการจัดฝึกซ้อมแผนเผชิญเหตุอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เจ้าหน้าที่และประชาชนมีความพร้อมในการรับมือสถานการณ์จริง ลดความสับสนและเพิ่มความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะในการใช้ในการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงสถิติที่สามารถนำไปวิเคราะห์และเปรียบเทียบระดับความพร้อมในการรับมืออุทกภัยในแต่ละพื้นที่ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น
2. ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะภูมิประเทศแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการอุทกภัย และหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในแต่ละบริบทพื้นที่
3. ควรใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงลึกและเชิงกว้าง ทำให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

อลีฟ มะเซ็ง, พันธกานต์ โชษะรี, & ฮาฟิส อารง. (2568). *แนวทางการจัดการอุทกภัยของผู้นำชุมชนในพื้นที่ตำบลลุโบะยี่ไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี* [หัวข้อพิเศษระดับปริญญาตรี, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา].

-
- พนิดา บัลลังก์การณ์. (2566). การบริหารจัดการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารมณี
เชษฐาราม วัดจอมมณี*, 6(6), 201-217.
- ศุภวิชญ์ มีศิริพันธุ์, & กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2564). การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อรับมือและ
แก้ไขปัญหาน้ำท่วมภัย. *วารสารร้อยแก่นสารอะคาเดมี*, 6(11), 318-331.